

Saha Notu / İzlenim

Bir Eğitim Deneyimi: Halk Sağlığı ve Sosyal Bilimler Dersi

Exploring an Educational Experience: Public Health and Social Sciences Course

Gökçe Hazar Otçu¹ ID, Hacer Nalbant² ID, Selma Karabey³ ID

1. Uzm. Dr., Antakya İlçe Sağlık Müdürlüğü, Hatay, Türkiye
2. Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi, Tıp Eğitimi Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye
3. Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

Öz

Halk Sağlığı tıpta uzmanlık eğitimi müfredatında yer alan konular arasında sosyal bilimler de bulunmakta olup, bu alanda tıpta uzmanlık öğrencilerine temel bir eğitim verilmesi öngörülmektedir. Bu kapsamda İstanbul Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı'nda 3-7 2005 Şubat tarihleri ilgili disiplinlerden eğitimcilerin katılımıyla yüz yüze bir eğitim kursu düzenlenmiştir. Derse dört farklı üniversiteden dokuz öğretim üyesi katılmıştır. Eğitimciler halk sağlığı, sosyoloji, antropoloji, psikiyatri ve psikoloji bölümlerinde görev yapmakta olan akademisyenlerden oluşmuştur. Eğitimin ilk günü eğitim sorumlusu tarafından katılımcılara (9 kişi) birer not defteri dağıtılarak, eğitim boyunca deneyimledikleri öğrenme sürecine ilişkin notlar almaları istenmiştir. Böylece katılımcı merkezli öğrenme günlüklerinin oluşması amaçlanmıştır. Ayrıca bir uzmanlık öğrencisi her dersin bitiminde dersi veren öğretim üyesi ile 8-10 dk süren görüşmeler yapmış, dersi anlatırken yaşadıkları duygu ve düşünceleri anlatmaları istenmiş, bilgilendirilmiş onamları alınarak görüşmeler video ile kaydedilmiştir. Öğrenme günlükleri ile katılımcı refleksiyonlarının alınmasının yanı sıra, eğitimin tamamlanmasından yaklaşık altı hafta sonra (19 Mart 2025) niteliksel araştırma yöntemleri konusunda deneyimli, sosyoloji kökenli bir öğretim üyesinin (HN) kolaylaştırıcılığında eğitime katılan tıpta uzmanlık öğrencilerinden 8 kişi ile almış oldukları 5 günlük eğitim hakkında bir odak grup tartışması yapılmıştır. Katılımcıların ifadelerinde öne çıkan temalar halk sağlığı ve sosyal bilimler ilişkisi ve halk sağlığı ve sosyal bilimler dersinin devamı için öneriler olmuştur. Eğitime katılan halk sağlığı uzmanlık öğrencileri ve öğretim üyeleri eğitimin yeni işbirlikleri açısından da faydalı olacağını belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: halk sağlığı, sosyal bilimler, uzmanlık eğitimi, disiplinler arası eğitim

Abstract

Social sciences are included among the topics covered in the public health residency training curriculum, and it is envisaged that medical residents will receive basic education in this field. Within this scope, a face-to-face training course was organized by the Department of Public Health at Istanbul Faculty of Medicine between February 3–7, 2025 with the participation of educators from relevant disciplines. Nine faculty members from four different universities contributed to the course. The instructors were academics working in the fields of public health, sociology, anthropology, psychiatry, and psychology. On the first day of the course, the training coordinator distributed notebooks to the nine participating residents and asked them to record their reflections on their learning experiences throughout the course, aiming to create participant-centered learning journals. In addition, after each session, a resident conducted 8–10-minute interviews with the instructor of that session, asking them to share their feelings and thoughts about the teaching experience. Informed consent was obtained, and the interviews were video recorded. In addition to collecting learning journals and participants' reflections, approximately six weeks after the completion of the training (on March 19, 2025), a focus group discussion was held with eight residents who had attended the five-day course. The discussion was facilitated by a faculty member with a background in sociology and experience in qualitative research methods. The themes that emerged from participants' narratives were the relationship between public health and social sciences, and suggestions for the continuation of the public health and social sciences course. Both residents and faculty members emphasized that the training would be beneficial in fostering new collaborations.

Keywords: public health, social sciences, residency training, interdisciplinary education

Geliş Tarihi / Received: 12.10.2025 Kabul Tarihi / Accepted: 10.11.2025 Yayın Tarihi / Published: 18.11.2025

Sorumlu Yazar / Correspondence: Gökçe Hazar Otçu Eposta: gh.otcu@istanbul.edu.tr

Sorumlu Editör / Handling Editor: Nuray Özgülnar

Atıf için / Suggested Citation: Otçu, G.H., Nalbant, H., Karabey, S. (2025). Bir Eğitim Deneyimi: Halk Sağlığı ve Sosyal Bilimler Dersi. *Sosyal Bilimler ve Sağlık Bülteni (SoSa)*, SONBAHAR(16), 13-20.

Giriş

Halk Sağlığı tıpta uzmanlık eğitimi müfredatında yer alan konular arasında sosyal bilimler de bulunmakta olup, bu alanda tıpta uzmanlık öğrencilerine temel bir eğitim verilmesi öngörülmektedir. Bu kapsamda İstanbul Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı'nda 3-7 Şubat tarihleri ilgili disiplinlerden eğitimcilerin katılımıyla yüz yüze bir eğitim kursu düzenlenmiştir. Bu eğitimle tıpta uzmanlık öğrencilerinin halk sağlığı uzmanı olarak sahada çalışırken gereksinim duyacakları sosyal bilim yaklaşımına ilişkin temel bir bakış açısı kazanmaları hedeflenmiştir. Eğitimin çerçevesi, hepsi tıp kökenli olan uzmanlık öğrencilerini sosyal bilimlerden özellikle sosyoloji, antropoloji ve psikoloji disiplinlerinin temel ilgi alanlarıyla tanıştırmak olarak belirlendi. Ön hazırlık aşamasında eğitimcilerle iletişime geçilerek, kendilerinden şu sorulara cevap aramayı kolaylaştıracak şekilde bir içerik hazırlamaları talep edildi:

- Sağlığın sosyal belirleyicilerini (eğitim, meslek, gelir, barınma, etnik köken, toplumsal cinsiyet, sosyal ağlar vb) ve sağlık üzerindeki etkilerini anlamak için sosyal bilimlerden nasıl yararlanabiliriz?
- Sağlığı etkileyen davranışlar (beslenme, fiziksel hareketlilik, tütün/alkol/ madde kullanımı vb) nasıl oluşuyor? İnsanların içinde yaşadıkları toplumun ve kültürün bu davranışların oluşmasındaki rolü nedir? Bu davranışlarda olumlu yönde bir değişim sağlamak için sosyal bilimlerden nasıl yararlanabiliriz?
- Ruh sağlığının sosyal belirleyicilerini anlama konusunda sosyal bilimlerden nasıl yararlanabiliriz? Ruh sağlığı sorunları ve ruh sağlığı hizmetleri alma konusundaki damgalamayı (stigmatı) anlama ve mücadele etme konusunda sosyal bilimlerden nasıl yararlanabiliriz?
- Halk sağlığı alanında olumlu katkılar yapacak sosyal politika örnekleri neler olabilir? Bu politikaların geliştirilmesi ve uygulanmasında işbirlikleri nasıl kurulabilir?

Derse dört farklı üniversiteden dokuz öğretim üyesi katıldı. Eğitimciler halk sağlığı, sosyoloji, antropoloji, psikiyatri ve psikoloji bölümlerinde görev yapmakta olan akademisyenlerden oluştu. Eğitim programı ve eğitimciler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Halk Sağlığı ve Sosyal Bilimler Ders Programı

Tarih	Konu	Eğitimci
3 Şubat 2025 Pazartesi 10.00-12.30 13.30-15.00 15.15-16.30	Sağlığın sosyal belirleyicileri Halk sağlığının sosyal bilimlere ne- den ihtiyacı var? Sosyolojik açıdan dezavantajlı gruplar Antropoloji penceresinden sağlığa bakış	Prof. Dr. Selma Karabey İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Prof. Dr. Ayşen Şatıroğlu İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fa- kültesi Sosyoloji Bölümü Prof. Dr. Yüksel Kırımlı İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fa- kültesi Antropoloji Bölümü
4 Şubat 2025 Salı 10.00-12.30 13.30-14.30 15.00-16.00	Sosyal Politika/Başarılı örnekler Antropoloji ve Halk Sağlığının ke- şişim alanı olarak Tıbbi Antropoloji İnfertiliteyi sosyal ve kültürel bağ- lamda anlamak: Bir etnografik alan araştırması	Prof. Dr. Mehmet Fatih Aysan Marmara Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakülte- si Sosyoloji Bölümü Doç. Dr. Oya Topdemir Koçyiğit İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fa- kültesi Antropoloji Bölümü
5 Şubat 2025 Çarşamba 10.00-12.30 13.30-14.30 15.00-16.00	Ruh sağlığının sosyal belirleyicileri Ruh sağlığının çevresel belirleyici- leri Araştırma yoluyla etki yaratmak, Bilgi üretimi ve sivil toplum	Prof. Dr. Okan Taycan Yeditepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı Doç. Dr. Güldem Baykal Büyüksa- raç İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Antropoloji Bölümü
6 Şubat 2025 Perşembe 10.00-12.00 13.30-15.30	Sağlık ve Hastalık Sosyolojisi	Prof. Dr. Temmuz Göncü Savran Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fa- kültesi Sosyoloji Bölümü
7 Şubat 2025 Cuma 10.00-12.00 13.30-15.00 15.00-16.00	Sağlık Psikolojisi Eğitimin değerlendirilmesi	PhD(c) Eren Korkmaz İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fa- kültesi Psikoloji Bölümü Prof. Dr. Selma Karabey

Resim 1. Halk Sağlığı ve Sosyal Bilimler Dersi Eğitici ve Katılımcılarına Ait Görseller

Eğitimin Değerlendirilmesi

Eğitimin ilk günü eğitim sorumlusu tarafından katılımcılara (9 kişi) birer not defteri dağıtılarak, eğitim boyunca deneyimledikleri öğrenme sürecine ilişkin notlar almaları istenmiştir. Böylece katılımcı merkezli öğrenme günlüklerinin oluşması amaçlanmıştır.

Ayrıca bir uzmanlık öğrencisi her dersin bitiminde dersi veren öğretim üyesi ile 8-10 dk süren görüşmeler yapmış, dersi anlatırken yaşadıkları duygu ve düşünceleri anlatmaları istenmiş, bilgilendirilmiş onamları alınarak görüşmeler video ile kaydedilmiştir. Ardından bu video çekimlerinden yine aynı kişi tarafından içeriğindeki en çarpıcı bölümler alınarak yaklaşık 5 dakikalık, öğretim üyesi refleksiyonlarını konu alan bir video film hazırlanmıştır (<https://www.youtube.com/watch?v=wVeOzjswBwk>)

Öğrenme günlükleri ile katılımcı refleksiyonlarının alınmasının yanı sıra, eğitimin tamamlanmasından yaklaşık altı hafta sonra (19 Mart 2025) niteliksel araştırma yöntemleri konusunda deneyimli, sosyoloji kökenli bir öğretim üyesinin (HN) kolaylaştırıcılığında eğitime katılan tıpta uzmanlık öğrencilerinden 8 kişi ile almış oldukları 5 günlük eğitim hakkında bir odak grup tartışması yapılmıştır. Odak grup çalışmasında katılımcıların konuşmalarının ses kayıtları üzerinden betimsel analiz yapılmıştır. Katılımcıların ifadelerinde öne çıkan temalar halk sağlığı ve sosyal bilimler ilişkisi ve halk sağlığı ve sosyal bilimler dersinin devamı için öneriler olmuştur.

Halk Sağlığı ve Sosyal Bilimler İlişkisi

Dersin çıkış noktası halk sağlığının yalnızca tıbbi değil aynı zamanda sosyal bir yanı olmasıdır. Tıbbın sosyal yanına yönelen halk sağlığı uzmanlığı ya da eskiden daha çok kullanılan ifadeyle toplum hekimliği, sosyal bilimler ile birçok ortak ilgi alanlarına sahiptir. Ancak dersi alan öğrencilerin tıp fakültesi mezunu olmaları ve belki de bazılarının hayatlarında ilk defa bir sosyal bilim dersine katılmış olmaları bu kişiler açısından üzerinde konuşulmaya değer bir deneyim olmuştur. Odak grup tartışmasında da bu tema, hekimlerin sosyal bilimler ile ilgili deneyimleri üzerinde durulan konulardan biri olmuştur.

“...Bence biraz tıba göre sosyal bir branşız zaten. O yüzden daha sosyal bilimlerle de yakın olmak bizim için önemli. Bakış açımızı genişletecek, politika uygulayacak ya da yapacağımız zaman daha düzgün değerlendirebilmemizi sağlayabilecek bir konu bence...” (K1,30).

“...Benim için farklı olduğunu dinlemek, çünkü bizim muhtemelen 50 doktor bir araya gelsek, 50 sağlıkçı bir araya gelsek diyeyim ya da benzer şekilde yorumlayacağımız her şeyin sosyologlar tarafından nasıl bambaşka hiç aklıma gelmeyecek şekilde yorumlandığını görmek ilginçti, şaşırtıcı oldu açıkçası. O gün hatta interaktif yaptığı için de dersleri tartışma şansımız da oldu, güzeldi...” (K2,31)

İfadelerde sosyal bilimcilere ulaşmanın, alanda çalışan kişilerin niteliğine ve temel bir sosyal bilim perspektifine sahip olmanın olası işbirliği ve katkı açısından önemine de vurgu yapılmıştır.

“...Bu iş biraz daha network işi gibi yani sosyal bilimlerle alakalı bir ortak bir program veya bir proje yapılacağı zaman kişinin çevresinde tanıdığı ve temasa geçip bu konuda yol yürüyebileceği, belki istişare edebileceği kişiler olursa tabii ki verim alınabilir ama çevresinde bu temasa geçebileceği veya o kişiyle temasa geçebilecek kişileri sunacak kişiler olmazsa çok da bir olumlu bir durum olmuyor. Yani mevzu o kişiye ulaşabilmek yani... (K3,30)

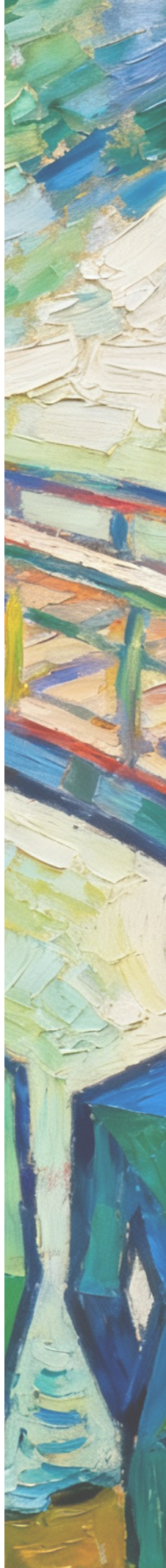
“...Bence çok uzak olduğumuz konular değil. Hani kıyısından köşesinden de olsa bir haberimizin olduğu, bildiğimizin olduğu konular ama farklı bir perspektif, farklı bir pencere sunduğunu düşünüyorum. Hani bu olaylara bakış açısından. Yoksa çok uzak değiliz. Sadece farklı pencereden bakabilmemizi sağladığını düşünüyorum. Genel olarak bahsedecek olursak daha doğrusu...”(K4,30)

Halk Sağlığı ve Sosyal Bilimler Dersinin Devamı için Öneriler

Odak grup tartışmasının ikinci kısmında ise katılımcılara dersin nasıl geliştirilebileceği sorulmuştur. Burada katılımcılar sosyal bilimlerin farklı alanlarının da ders kapsamına alınabileceğini belirtmişlerdir. Bu açıdan vurgulanan dersler ekonomi, iletişim ve kamu yönetimidir. Bu geri bildirimin alınması katılımcıların dersi faydalı buldukları ve daha fazlasını talep ettikleri şeklinde de yorumlanabilir. Bir katılımcı kamu yönetimiyle ve farklı disiplinlerle ortak çalışmak gerektiğini; devletin işleyişi, bürokrasi, hukuk ve politikalar hakkında daha fazla bilgi sahibi olmanın önemli olduğunu dile getirdi.

“...Ekonomi olabilir bence. Ekonomiyle de ilgili birisi gelebilir. Bir de politika oluşturmak için. Politika oluşturalım diyoruz ama nasıl? Ne gerekiyor? Kimlerle? Paydaşlar ne? Onları hiç bilmiyoruz. Hep tepede kalıp. Bir şey yazıyoruz ama sonra ne yapacağız?...” (K1,30)

“...Aslında iletişim yani sosyal bilimlerin tam olarak alanına giriyor mu bilmiyorum ama aslında iletişimle alakalı da bir şeyler öğrenmek bizim için çok faydalı olur çünkü örnek veriyorum aşı reddiyle alakalı çalışırken yaptığımız şey sadece hekimlik değil. Birçok noktada insanları bilgilendirmek, konuşmak, iletişim kurmak gerekiyor ve hem sosyal bilimleri yani kişileri analiz etsek de sadece tıbbi olarak değil sosyal bilimlerle de bir fikir sahibi olsak da bazen onu aktarmakta da sorun yaşıyoruz...”(K5,30)

“...Kamu yönetimiyle alakalı belki olabilir. Çünkü bizim aslında diğer bilimlerle çokça çalışmamız gerekiyor. Kaymakamlarla çalışmak gerekiyor, ortak noktada buluşmak gerekiyor. Devletin kamu tarafından yönetilişi ve bürokrasinin işleyişiyle alakalı biz belli şeyleri öğreniyoruz hukukla alakalı da politikalarla alakalı ama daha bürokratik kısmı ve daha kanunlar ya da farklı bir devlet yönetimiyle alakalı...”(K5,30)

Alıntılardan da anlaşıldığı üzere halk sağlığı uzmanlarının sahada çalışırken karşılaşılabilecekleri olası zorlukları dikkate alarak kamu yönetimi, iletişim ve ekonomi gibi alanların da halk sağlığı ve sosyal bilimler dersinin kapsamına alınması katılımcılar tarafından önerilmiştir.

Sonuç

Halk sağlığının temel misyonunun bir toplumun üyesi olan herkesin sağlıklı olabilmek için temel gereksinimlere erişimindeki eşitsizlikleri azaltmak olduğu düşünülürse sağlığın sosyal belirleyicilerini anlamak, bu doğrultuda gerekli politika ve uygulamaları geliştirerek hayata geçirmek için sosyal bilim desteğine olan ihtiyacımız kolayca anlaşılabilir (Gönç Şavran, 2022). Halk sağlığı disiplininin kapsama alanı bu eğitimde işlenen sosyoloji, antropoloji, sosyal hizmetler ve psikoloji dışında; ekonomi, iletişim, sağlık hukuku, kamu yönetimi gibi farklı alanlarla da kesişmektedir (Karabey, 2024). Oysa biyomedikal yaklaşım tıp disiplini olduğu gibi, ne yazık ki halk sağlığı disiplininin 20.yüzyıldaki şekillenmesini de etkilemiş, halk sağlıkçılar da daha ziyade sağlığın bedensel boyutuna odaklanarak, bedensel hastalıkları ve bunların neden oldukları ölümleri önlemek için çaba harcamışlardır. (Can, 2024; Ören Çelik,& Karabey, 2024; Karabey, 2024). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) önderliğinde hazırlanan Temel Sağlık Hizmetleri Bildirgesi (Alma-Ata,1978), ardından Sağlığın Geliştirilmesi için Ottawa Şartı (1986) ile sağlığın sosyal boyutunun da önemine giderek daha çok vurgu yapılmıştır (DSÖ, 1986; DSÖ, 1978). Yine DSÖ çatısı altında 2006 yılında Sağlığın Sosyal Belirleyicileri Komisyonu kurularak, sağlık eşitsizliklerini azaltmak için insanların gündelik hayattaki yaşama, çalışma, eğitim, barınma vb koşulları iyileştirmenin önemi üye ülkelere anlatılmaya çalışılmaktadır (DSÖ, 2008).

Sosyal bilimlerin toplum sağlığına katkıları damgalanma, ayrımcılık ve önyargının önlenmesi, sosyoekonomik koşulların, sosyal destek mekanizmalarının ve sosyal ağların, sağlık eşitsizliklerinin etkilerinin gösterilmesi konularında daha çok öne çıkabilir (Shelton, Hatzenbuehler, Bayer ve Metsch, 2018). Ancak sosyal bilimlerin halk sağlığı eğitimine ve uygulamalarına dahil edilmesi konusunda akademi içinde ve dışında bazı önyargılar ve engeller bulunduğu, oysa bu derslerin sayısının artması ve işbirliklerinin yapılmasının halk sağlığı ile sosyal bilim pratiklerinin bağını güçlendirebileceği ifade edilmektedir (Javakhishvili, 2022).

Halk Sağlığı ve Sosyal Bilimler dersinin, kısa süre sonra sahada halk sağlığı uzmanı olarak çalışacak olan hekimlerin sosyal bilimlerden nasıl yararlanabilecekleri konusunda temel bir bakış

açısı kazanmalarına destek olduğu söylenebilir. Öte yandan eğitimci olarak görev alan akademisyenlerin çoğu da ilk kez halk sağlıkçılarıyla temas etmiş, halk sağlığının kapsama alanının genişliği karşısında etkilendiklerini ifade etmişlerdir. Eğitim sürecinde eğitimcilerle katılımcılar arasında geleceğe yönelik disiplinler arası işbirliği olasılıkları üzerinde de tartışmalar yapılmıştır. Özetle bu eğitim hem asistanlarımız, hem de eğitimcilerimiz açısından çeşitli kazanımlarla sonuçlanmıştır.

Kaynaklar

- Can, İ. (2024). Bir sosyal bilim olarak tıp ya da sağlığın sosyal belirleyicileri. *Olgu Sosyoloji Dergisi*, 3(1), 18–29.
- Dünya Sağlık Örgütü [DSÖ] & UNICEF. (1978). Birinci Basamak Sağlık Hizmetleri Uluslararası Konferansı Raporu: Alma-Ata, SSCB, 6–12 Eylül 1978. Dünya Sağlık Örgütü.
- Dünya Sağlık Örgütü [DSÖ]. (1986). Sağlığın Geliştirilmesi İçin Ottawa Bildirgesi. Birinci Uluslararası Sağlık Geliştirme Konferansı, Ottawa, Kanada.
- Dünya Sağlık Örgütü [DSÖ]. (2008). Bir Nesilde Farkı Kapatmak: Sağlığın Sosyal Belirleyicileri Üzerine Eylem Yoluyla Sağlık Eşitliği – Sosyal Belirleyiciler Komisyonu Nihai Raporu. Dünya Sağlık Örgütü.
- Gönç Şavran, T. (2022). Sosyal bilimler ve halk sağlığı. *Sosyal Bilimler ve Sağlık Bülteni*, 1, 7–12.
- Javakhishvili, I.(2022). Social Sciences and Public Health Perspectives for Education and Practice. *Doctoral Education And Practice in Public Health And Social Sciences: International*, 109.
- Karabey, S. & Ören Çelik, M. M. (2024). Sağlığın geliştirilmesi. Önal A. E., Karabey & S. Canbaz (Ed.), *Halk sağlığı: Bugün ve her zaman* (s. 233–254). <https://doi.org/10.26650/B/LSB30LSB60.2024.032.012>
- Karabey, S. (2024). Düünden bugüne halk sağlığı disiplini. Önal A. E., Karabey & S. Canbaz (Ed.), *Halk sağlığı: Bugün ve her zaman* (s. 1–15). <https://doi.org/10.26650/B/LSB30LSB60.2024.032.001>
- Ören Çelik, M. M. & Karabey, S. (2024). Toplum ruh sağlığı. Önal A. E., Karabey & S. Canbaz (Ed.), *Halk sağlığı: Bugün ve her zaman* (s. 255–270). <https://doi.org/10.26650/B/LSB30LSB60.2024.032.013>
- Shelton, R. C., Hatzenbuehler, M. L., Bayer, R., & Metsch, L. R. (2018). Future perfect? The future of the social sciences in public health. *Frontiers in Public Health*, 5, 357.

